הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת עבודה זרה – דף יא יב

עיונים על הדף

מזוזה לגוי.

מבואר בגמ' שאונקלוס הניח ידו על המזוזה, ושאל את החיילים מה זה ועי"ז גייר אותם.
שמעתי מהגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א *(אב תשע)* מעשה בגוי שביקש מיהודי שיביא לו מזוזה היות ובדירתו היו כמה דברים, והוא הכיר בדבר שמזוזה נועדה לצורך שמירה, ומעוניין בשמירה על ביתו ע"י מזוזה, האם מותר לתת לו מזוזה, ואיך לעשות זאת בצורה המעולה.
הביא גמ' שאחד הקיסרים נתן לאחד מן האמוראים יהלום יקר, ואותו אמורא קדוש הביא לקיסר מזוזה, ואמר לו אתה נתת לי דבר שצריך לשמור עליו, ואני נתתי לך את הדבר ששומר על הכל. מבואר מכאן שאין איסור לתת לגוי מזוזה.
אך יש לחשוש למנהג בזיון, ויש לחוש שאנשים יהודים יטעו באותם בעלי דירה להחשיבם ליהודים, שהרי בכל הדורות הבדיקה הראשונה האם בדירה זו דרים יהודים או לא, זה ע"פ המזוזה הנמצאת מחוץ לדלת.
ונקט להלכה שתכתב המזוזה שלא לשם מצווה, היינו לא כקדושתה שיהיה הדבר רק ככתבי הקדוש אבל לא בקדושת השמות של מזוזה, ויאמר לגוי שיתלה את המזוזה פתוחה כתמונה, ויתרץ את העניין כדי שלא יהיה אנטישמיות וכד', וכך יהיה לו שמירה על ידי לשון המזוזה המצוייר על הקלף, ולא יחששו שהוא יהודי שהרי אין מזוזה בפתחו.

קיום מצוות מזוזה.

מבואר בגמ' שאונקלוס הניח ידו על המזוזה, מהו הענין של הנחת היד על המזוזה, או ששם רק רצה לתפוס את עיניהם שיש כאן דבר מיוחד שהמלך השומר נמצא מבחוץ, או לדורות יש מעלה להניח יד על המזוזה, ומה עוד שיודעים אנו שמנהג העולם לנשק את המזוזה בכניסה והיציאה.
כתוב במהרי"ל *(בסוף המהנהגים אות צא)* "אמר מהר"ש, הרוצה לילך מחוץ לעיר, כשיוצא מפתח ביתו יניח ידו על המזוזה ויאמר, "בשמך טל אטלה". כי "טל" בגימטרי' כוז"ו, והוא השם שכתוב על המזוזה מבחוץ כנגד שם ארבע אותיות, כי הוא אותיות שניות אחר אותיות דשם ארבע באלפ"א בית"א. בכל עת כשיצא האדם מפתח ביתו יניח ידו על המזוזה ויאמר "ד' שומרי ד' צלי על יד ימיני", אשר"י. ועוד אמר מהר"ש שיש בגמרא שצ"ל, "השם ישמור צאתי ובואי מעתה ועד עולם". עכ"ל.
מבואר שיש ענין להיזכר במהות המזוזה של שמירתה בעת היציאה לדרך ובעת היציאה מהבית. אולם בלשון של המהרי"ל עדיין משמע שזה דבר הרשות בעת שיוצא לדרך, וכאשר יוצא מהבית משמע שיש בכך ענין יותר גדול. אבל בדברי הרמב"ם מבואר שיש מצווה גמורה של מצוות מזוזה בכל עת, ויבואר להלן.
יש מקום לדון בכלל מצוות מזוזה, מתי הוא רגע החיוב והקיום, מבואר בכמה וכמה מקומות בש"ס שחיוב מזוזה הוא חובת הדר בדירה, וא,כ היה משמע ברגע קביעותה קיים את המצווה ותו לא, או שיש מצווה המשכית כפי שיבואר להלן. ועוד היה מקום לעיין שמי שאין לו דירה כלל אינו מצווה בעשיית מזוזה ואין לו קשר עם מצווה זו.
לשון הרמב"ם בסוף הלכות מזוזה, חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים, אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך ד' סביב ליראיו ויחלצם." עכ"ל.
מבואר דברים ברורים ברמב"ם שמצוות מזוזה היא תמידית לכולם, החיוב מתחיל אמנם למי שיש לו מקום דירה ובהלכות קודם הגדיר הרמב"ם אלו בתים חייבים במזוזה ואלו לא וכל הפרטים המסתעפים, אבל מלבד זאת לכל אדם באשר הוא אדם ישראלי יש לו לזכור אהבת ד', וצריך הצלה מעת הבלי הזמן וצריך הוא מזכירים שלא יחטא, אם כן בכל עת שפוגש מזוזה אפילו אם לא הוא קבעה, אלא בכל עת שיפגע ביחוד ד' וכו', יש לו מצוות מזוזה.
בתוס' בב"ק *(נו, ב)* בדין עוסק במצוה פטור מן המצוה נקטו שמי שיש לו מזוזה בפתחו מקיים בכל שעה ושעה מצוה, וביאור דבריהם שהיה מקום לומר שמצות מזוזה היא בזמן שקובע אותה כי הרי החיוב מזוזה הוא על הבית *(עי' בכתבי הגר"ח סי' ג')* אולם נוקטים תוס' שבזמן שאדם דר זה הקיום של המצוה ולא רק בשעת קביעת המזוזה. *(המענין שבתוס' בב"מ כט' לא כתבו מזוזה)*
הרע"א *(שו"ת קמא סי' ט')* דן במי שיצא לעסקים מביתו וחוזר האם צריך לברך כאשר חוזר לביתו על מצוות מזוזה. ועיי"ש מה שפוסק לדינא. ופסק *(שם סי' יג')* מי שקבע מזוזה ולא בירך מברך לאחר זמן. למדנו מזה שלא רגע קביעת המזוזה לבדו הוא המצוה אלא הכל רגע ורגע שהמזוזה בפתחו הוא קיום מצוות מזוזה ולכן אפי' שהמזוזה כבר קבועה יוכל לברך בין מחוזר מדרכו ובין במקרה שקבע מזוזה ולא בירך שלאחר זמן מברך.
בדומה פסק המג"א *(סי' יט')* אם נכנס לגור בבית שיש בו מזוזה מברך אקב"ו לדור בבית שיש שם מזוזה. למדנו ג"כ מדבר זה שלא רק קביעת המזוזה היא המצוה אלא כל שעה שיש מזוזה בפתחו מקיים הוא את המצוה ממש בדומה לציצית שלבוש בה כל רגע.

אנטונינוס שימש את רבי, **אדרכן** שימש את רב. **כאשר מת אנטונינוס** אמר רבי התפרדה החבילה שהיו קשורים באהבה, **וכן** אמר כאשר מת אדרכן.
אונקלוס בר קלונימוס התגייר, **שלח** אליו הקיסר חיילים שיחזירוהו, משך אותם בדרשות והתגיירו, **שלח** עוד גדוד ואמר להם שלא ידברו עמו מאומה, **כאשר** הלכו בדרך אמר להם שיאמר להם דבר שאינו קשור לתורה, פקיד אוחז אבוקה להאיר את הדרך לשר יותר חשוב ממנו, וכן השר אוחז לשר שמעליו, וכן הלאה אבל המלך למי אוחז את האבוקה, **אמרו לו** המלך אינו אוחז את האבוקה, **אמר להם** הקב"ה האיר לישראל שהלכו במדבר בעת יציאת מצרים "וד' הולך לפניהם יומם", התגיירו כולם. **שלח הקיסר עוד גדוד חיילים**, ואמר להם אל תדברו עמו מטוב ועד רע, כאשר ראו מזוזה הניח ידו עליה ושאלם מה זה, **אמרו לו** אמור אתה, **אמר להם** מנהג העולם שהמלך יושב בפנים ועבדיו משמרים אותו בחוץ, **ואילו הקב"ה** להפך עבדיו יושבים בפנים והוא שומרם בחוץ "ד' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם", **התגיירו** ושוב לא שלח עוד חיילים.
"**ויאמר ד' לה שני גויים בבטנך**" **דרש רב יהודה בשם רב** "גיים" לשון שררה ומלוכה, אלו רבי ואנטונינוס שלא פסקו מעל שלחנם צנון קישות וחזרת, **ואמרו שצנון** מחתך את האוכל, **חזרת** מהפך את המאכל, **וקישות** מרחיב את המעיים, **וכמבואר** מדובר בקטנים, שבקישואים גדולים אמר **תנא דבי רבי ישמעאל** שקשים לגופו של אדם כחרבות.
נחלקו במשנה ר"מ ורבנן האם יום איד של מיתת המלך הוא דווקא באופן ששרפו כלי תשמישו של המלך או לא, **שיטת ר"מ** שתמיד מוגדר כיום איד **והבינה הגמ'** שענין השריפה אינו מהווה חוקת העבודה זרה, שהרי אף בלא שריפה עושים יום איד. **ואילו רבנן סברו** שדווקא אם עושים שריפה מוגדר כיום איד, היינו שהשריפה היא מחוקת העבודה זרה. **וא"כ צריך להבין** את דברי הברייתא ששורפים על מלכי ישראל והרי זה חוקת האמורי, **ומבואר בפסוק** "ובחוקתיהם לא תלכו". **מבארת הגמ'** שלדעת כולם אין כאן חוקה של ע"ז, אלא הגדרה של חשיבות, **ורבנן סברו** שרק באופן ששורפים המיתה חשובה להם.
מבואר בברייתא שאין איסור של דרכי האמורי במה ששורפים על המלכים, שכך מצאנו בנבואת ירמיה לצדקיהו המלך, **וכן שורפים** על הנשיאים כמבואר שטובי שרף על רבן גמליאל בשווי שבעים מנה צורי. **ודבר** שלא היה בשימוש המלך לא מקלקלים מחמת כבודו של המלך, **אא"כ** המלך עצמו השתמש בזה כפי **שביאר ר"פ** שהתירו בסוס שרכב עליו, **או בבהמה** שהיתה מחוברת למרכבתו בקרון ובזה התירו.
יום תגלחת זקנו ובלוריתו הם ימי איד, הסתפקו האם הם ב' ימים נפרדים, או יום אחד שנעשים בו ב' דברים. **הוכיחו מהברייתא** שהם ב' ימים נפרדים.
אמר רב יהודה בשם שמואל לבני רומי היה עוד יום איד, פעם בשבעים שנה הביאו אדם שלם בדמיון לעשו, והושיבו אותו על אדם חיגר, **מלבישים** את האדם השלם בבגדיו של אדם הראשון ומניחים בראשו את עורו של **רבי ישמעאל שהיה מעשרה הרוגי מלכות,** תולים בצוארו אבן יקרה. מחפים את שווקי רומי באבנים יקרות ומכריזים בשבח עשו ובגנות יעקב וכו'. **אמר רב אשי** לשונם הטעתה אותם שבאמת משמע שאדונם הוא הזייפן, **ולא נשנה** יום איד זה במשנה משום שלא נוהג בכל שנה.
ימי האיד של **רומי ופרס** "מוטרדי" "טוריסקי" "מוהרנקי" "מוהרין". של **בני בבל** "מוהרנקי" "אקניתי" "בחנוני" "עשר באדר".
אמר רב חנן בנו של רב חסדא בשם רב, או רב חנן בנו של רבא בשם רב, היו ה' בתי עבודת כוכבים קבועים "בית בל בבבל" "בית נבו בכורסי" "תערא במפג" "צריפא באשקלון" "נשרא בערביא". **רב דמי אמר** שהוסיפו עליהם "יריד בעין בכי" "נדבכה בעכו" **וי"א** "נתברא". **ורב דימי מנהרדעא** החליף בין יריד לנדבכה. **וביאר רב חסדא** שקבועים הכוונה שכל השנה יש שם ע"ז וממילא אסור משא ומתן כל השנה ולא רק ביום האיד.
אמנם התבאר במשנה שאסורים במשא ומתן קודם יום האיד, **אבל אמר שמואל** שבחו"ל רק ביום האיד עצמו אסור. אבל יום האיד **של סוחרי העיר** שלא עושים אותו באופן קבוע לא אסור, כמו **שהתיר רב יהודה** לרב ברונא לרכוש יין, וכן לרב גידל למכור חיטים.
עיר **שהיושבים מחוץ** לה אינם חוגגים את יום האיד, או שחוגגים בחוץ ובני העיר אינם חוגגים לא אסורים במשא ומתן אלא עם החוגגים. **אם נזקק להגיע לאותה עיר** שיש שם יום איד, אם הדרך מובילה רק לעיר אסור, **אבל** אם יש לתלות שהולך למקום אחר מותר.
ועיר והסמוך לה, מדובר אפילו על סמוך ביותר בדומה שוק הבהמות של עזה כפי שאמר רבי שמעון בן לקיש בשם רבי חנינא. **וי"א** שאמר לו שכשם שבצור היו ישראל ועכו"ם שהניחו ב' קדירות על כירה אחת **ולא חששו חכמים לתקלה**, **ביאר אביי** שהתקלה הייתה יכולה להיות של **נבילה**, שאולי לא יסתכל היהודי ויניח הגוי נבילה בקדירה של היהודי, **ואף במקומות סמוכים** לא חששו לדמי עבודת כוכבים. **לדעת רבא** לא חששו **לבישול עכו"ם**, וע"ז הדרך בעיירות סמוכות לא חששו שיעשו עמהם משא ומתן. **לדעת רבה בר עולא** לא חששו שמא **יתיז רוטב** מקדירת הגוי לשל ישראל וע"ז הדרך לא חששו שישתתף עמו ביום אידם.
מבואר בברייתא, **שיטת ר"מ** שאסור להיכנס לעיר שיש בה יום ע"ז, וכן לא לעבור דרכה לעיר אחרת. **ולדעת רבנן** אם ניתן לעבור לעיר אחרת מותר להיכנס. **מי שנתקע לו קוץ** ברגלו לא ישחה ליד ע"ז שנראה שמתשחוה, ואם לא נראה מותר. **והחידוש** בקוץ שזה צער הגוף, אין הפסד ממון ואין סכנה. **אם נפלו לו מעות** לא יתכופף להרימם אם נראה משתחווה לע"ז, **החידוש** שיש הפסד ממון אבל אין סכנה ולא צער הגוף. **לא יתכופף למעין** ליד בית ע"ז, היה צד להתיר מחמת סכנת התייבשות. **כעין ברז שיש לו פרצוף של ע"ז** ויוצא ממנו מים לא יניח ידו וישתה שנראה כמנשק ע"ז, **וכעין זה לא יניח ידו על סילון מים** וישתה מחמת הסכנה, והכוונה לסכנת עלוקה *(והדין של פרצופין נכתב אגב הדין של מי סילון)*.
לא ישתה מים מהנהר או מהאגם באופן שמרכין ראשו או בידו אחת, מחמת סכנת עלוקה, **אבל בב' ידיים** שרואה את המים מותר. **ומסייע לדברי רבי חנינא** שהבולע מים שהיה בהם עלוקה מותר לחלל עליו את השבת ולחמם לו מים. **וכן התיר** רבי נחמיה.
הרפואה לדבר זה **אמר רב הונא בריה דרב יהושע** שישתה חומץ. **אמר רב אידי בר אבין** מי שבלע צרעה בודאי ימות, וישתה חומץ חזק שיוכל להגיע לביתו לצוואות לבני ביתו.
לא ישתה מים בלילה משום שכנת שדים, **ואם צמא** יעיר את חברו, **ואם נמצא לבד** ירעיש כביכול נמצא עוד אדם עמו ויאמר לחש שמועיל לשד הנמצא במים.